

Joannes Jacobus Emmerlingius

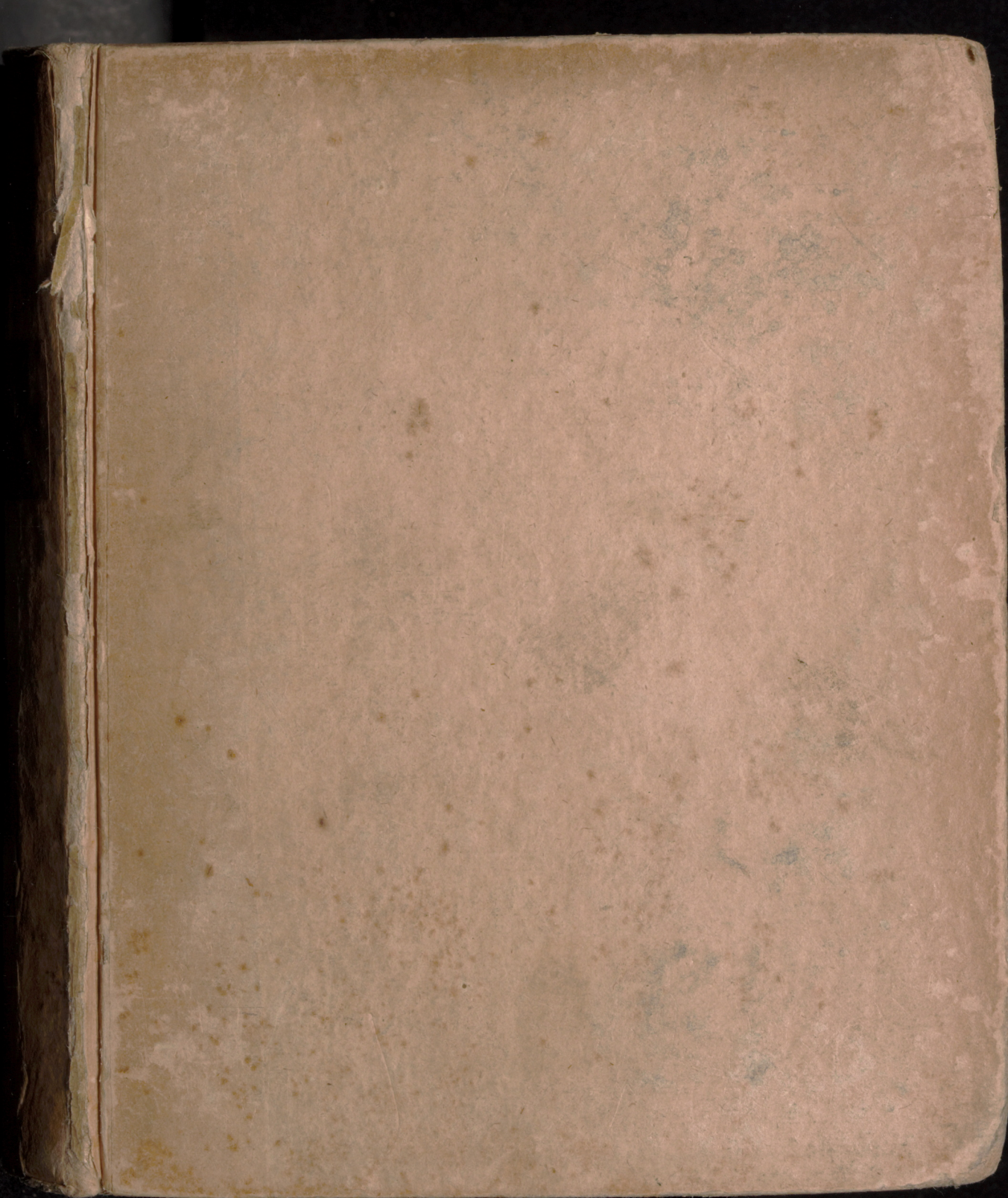
Viro Magnifico ... Gabr. Christoph. Benjam. Moschio ... Quum, Salvis Auspiciis, Sacrae, Quae Arnstadiae Et In Hujus Urbis Dioecesisibus Floret, Civitatis Creatus Antistes Die Solis A Christianis Religiosis Conventibus Stato Et Eo Quidem Tertio Post Diem Festum Epiphaniae Anno ... 1759. Partes Suas Agere Ingredereetur, feliciter dicturus in D. Christophori Augusti Heumanni, Professoris ... interpretationem Num. XXII, 20-25. novam

Erfordia: Ritschel, 1759

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn830015299>

Druck Freier Zugang

Vin. Proprietas sive Dupl.

71

572

Fa-1092 (n.)

- N. 1. Wippel *Labum sub Daniel Eremita.*
 N. 2. Christoffelius *lingularia oettingensia*
 N. 3. la providence ne s'interesse point à l'individu mais à l'espece.
 N. 4. Tychsen *abbreviatarum hebraicarum supplementum* l.
 N. 5. Burfcher de gaza derelicta futura ad illustrandum locum Zeph.
 N. 6. Ernesti de praeparata corpori et sanguini Christi in coena sacra.
 N. 7. ~~Ernesti~~ de Concilio Tridentino par. I.
 N. 8. Aepinus Imp. Caroli Ch. merita in rem sacram.
 N. 9. Charvius de sapientia sanctissima rite colenda.
 N. 10. Tychsen de delectu veterum ebraeorum digestus l.
 N. 11. Witte de genuina S. G. universali natione.
 N. 12. Boederlein de finibus theologiae dogmaticae et moralis recte
 consuetudinis.
 N. 13. Weidenes quod salus aeterna non meritis nostris sed solum Dei
 gratia, per meritum Christi acquisita ne talis.
 N. 14. Idem Regitur male regens et fanaticis reditum ad Papam
 frustra suadens.
 N. 15. Rufius de veris sinceris peccatoris Christi requisitis etc.
 N. 16. Zaach de lege aequilibrata in natura observatam etc.
 N. 17. Schmid Versio Alexandrina optimum interpretationis librorum
 sanctorum praedictum
 N. 18. Richter de theologo Dei Romine ad 2 Thim. III. 17.
 N. 19. Schubert de iudicio Joannis Calvini et Figurarum in causa
 Haereticorum
 N. 20. Zachariae de usu dogmatico nomini filii Dei.
 N. 21. Emmerling interpretatio. Num. XXII. 20-35.
 N. 22. Hoerhelma de divina punctorum vocalium et accentuum
 codicum hebraici origine
 N. 23. Haempfer de modo praedicationis Paulinae per exegesis dicti
 I Cor. II. 4. 5.
 N. 24. Idem de modo praedicationis etc.
 N. 25. Haestner *Enquiry - Grundriss des Christlichen Glaubens* etc.
 N. 26. Christoffelius de vita Pamingerorum commentarius etc.
 N. 27. Becker quaestio: an aeterna annihilatio hominum peccatorum
 fore etc.

- N. 28. Rector et senatus academicus civibus Academiae Fredericianae Butowien-
 N. 29. Gauronius de poena hereticorum etc.
 N. 30. Doederlein de vero usu atque abusu rationis humanae in rebus divinis
 N. 31. Idem de usu atque abusu rationis etc.
 N. 32. Rector Academiae Lipsiensis Pentecostales feriae etc.
 N. 33. Rector et senatus academicus civibus Academiae Fredericianae Butowien-
 N. 34. Academiae Fredericianae Butowienfis Rector et senatus acade-
 micus memoriam resurrectionis Christi etc.
 N. 35. Idem solennia natalia Domini nostri Jesu Christi etc.
 N. 36. Zachariae Christus $\pi\epsilon\omega\tau\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\varsigma\ \epsilon\kappa\ \tau\omega\upsilon\ \rho\epsilon\gamma\mu\omega\upsilon$.
 N. 37. Rector et senatus academicus Butowienfis etc.
 N. 38. Zachariae Christus $\pi\epsilon\omega\tau\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\varsigma$
 N. 39. Rector et senatus academicus Butowienfis etc.
 N. 40. Marricus de jurisprudentia divina ex codice sanctissimo.
 N. 41. Becker an Gn. D. Teller nisi negata vera spiritus sancti deitate etc.
 N. 42. Idem an Christus in sua explanatione et ascensione etc.
 N. 43. Chrysander de fundamento explanationis Christi Romae maiestatis.
 N. 44. Idem recensio scriptorum eruditorum.
 N. 45. Rottboell de vestibus et calceis Israelitarum.
 N. 46. Trendelenburg de Iudaeis etc.
 N. 47. Ministerii quæ Hamburgh Pastoralis scriptum etc.
 N. 48. Rector universitatis ad solennia paschalia etc.
 N. 49. Quistorp de ratione modoque quo peccati fomes etc.
 N. 50. Becker creationis universi gloria filio Dei etc.
 N. 51. Quistorp de Actw Pauli (Cov. 1.5)
 N. 52. Prier de sanctis angelis et apostolorum etc.
 N. 53. Detharding de cura infantum recens natorum penes etc.
 N. 54. Martini de non usu iudicii denuntiatorii in Megapoli.

VIRO MAGNIFICO,
SUMME REVERENDO, AMPLISSIMO ATQUE DOCTISSIMO,
**GABR. CHRISTOPH.
BENJAM. MOSCHIO,**

DIACONI MUNERE APUD ERFURTENSES AD ÆDEM, QUÆ AB
ORDINE PRÆDICATORUM NOMEN EST MUTUATA, ADHUC
FUNCTO, JAM VERO HINC AD GRAVIORA OFFICIA
SUSCIPienda ARNSTADIAM ARCESSITO,

IN LIMINE
CONSTITUTÆ IPSI A DEO ET, QUI EJUS NUTU SUMMO
IMPERIO TERRARUM SCHWARZBURGICARUM PRÆSIDET,
**CHRISTIANO
GUNTHERO,**
PROVINCIAE,

QUUM, SALVIS AUSPICIIS,
SACRÆ, QUÆ ARNSTADIÆ ET IN HUIUS URBIS DIOECESIBUS FLORET,
CIVITATIS CREATUS

A N T I S T E S

DIE SOLIS A CHRISTIANIS RELIGIOSIS CONVENTIBUS STATO
ET EO QUIDEM

TERTIO POST DIEM FESTUM EPIPHANIE

ANNI ORBIS REDEMPTI 1759. PARTES SUAS AGERE INGREDERETUR,

felicitè dicturus in

D. CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI,

Professoris Academiae Georgio-Augustae Celeberrimi, inter-
pretationem Num. XXII, 20 - 35.

novam modeste inquirè

JOANNES JACOBUS EMMERLINGIUS, V. D. M. E. & W.

ERFORDIÆ, Litteris RITSHELIANIS.

VIR MAGNIFICE,
SUMME REVERENDE, AMPLISSI-
ME ATQUE DOCTISSIME!

Vetus mihi Tecum necessitudo inter-
cedit & conjunctio. Amplius enim
quatuordecim anni sunt, cum fami-
liaritate Tua usus sum. Primam
amicitiam solum natale, quo uno
eodemque ambo utimur, genuit,
quæ quo brevior fuit, eo dulcior at-
que sanctior jam mihi est ejusdem
recordatio, siquidem in mentem mihi revocat bea-
tum Tuum parentem, re & consilio optime de me
olim meritum, quem idcirco mortuum honore,
memoria, desiderio prosequi non cessavi neque
cesso. Hancce, quam patria pepererat, amicitiam
extera deinde terra aluit atque nutrit. Numen
nempe divinum ita nos posuerat, ut non nisi mo-
A 2 dico

dico locorum intervallo a nobis invicem disjuncti degeremus. Quo factum, ut sæpe coram, sæpius per literas Tecum colloquendo illa in patria cœpta familiaritas magis magisque firmata atque stabilita sit. Non potui igitur, quin in sinu gaude-rem, huic adhuc cultæ amicitiaë, conjunctionem quandam nuper accessisse, qua Te nunc non tantummodo cive & amico, sed ephoro, patrono ac patre utor. Verum enim vero habenas gaudii remittere quid vetat? Permittas itaque, obsecro, ut sub auspiciis novorum Tuorum munerum & honorum gratulabundus Te compellem, gaudium-que, quo perfusus sum, effundam. Sed quum rei gratulatoriaë parum gnarus sim, nec plane rudis & iners in conspectu Tuo comparare velim, sumo hoc mihi, ut inquisitionem sententiæ cujusdam exegeticæ præponam.

Nolim vero, *Vir magnifice*, eo die hoc meum scriptum legas, quo Tibi reddetur. Licet enim otiosus sit, Tu tamen partim occupationibus necessitatis, partim assiduitate & frequentia hominum, qui, Tibi gratulatum ex illius diei celebritate, Te convenient, nimis distineris, quam ut illud degustare queas. Atqui hoc opus est, quoniam mihi subvenias oportet, si me in salebra hærentem videris. Commode igitur feceris mihi que gratum, si id scripti tantisper latere fieris, dum gratulationes efferebuerint.

S. I.

Divulgavit anno præterlapso Vir Celeberrimus, D. CHRISTOPHORUS AUGUSTUS HEUMANUS, qui in ipsa senectute floret, inque Academia Georgio-Augusta egregios juvenes bonis artibus inficit (faxit Deus, ut porro vigeat Nestoreosque compleat annos) interpretationem novam duorum scripturæ sacrae locorum, Numer. XXII, 20 - 35. & Josuæ X, 11 - 14. cujus publicationem jam aliquot abhinc annis in commentario suo ad Marci Evangelium pag. 656. sq. teste promisit.

S. 2.

Missâ posteriori Josuæ X, 11 - 14. interpretatione, etsi nec ea mihi probetur, priorem tantum Numer. XXII, 20 - 35. inquirere animum induxi. Id quod non male Celeberrimum Virum habiturum esse spero. Quamvis enim huic provinciæ literariæ dynastæ magnum ab arte critica & hermeneutica nomen est, totusque orbis eruditus in hoc literarum genere primas illi deberi proficitur; tantum tamen abest, ut ipse sententias suas, omni interlocutione suppressâ, tanquam dictatorias receptas & approbatas velit, ut potius singularem gratiam ab eo ineant, qui, quas novas profert sententias, diligenter excutiunt, dummodo modestiæ & reverentiæ fines haud migrent.

S. 3.

Atque ego quidem bonam gratiam de humanissimo Viro eo confidentius mihi polliceor, quo de me certius est, me sententiam ejus non eo animo aggredi, ut me victorem discessurum esse sperem. Ita enim affectus sum, ut mihi ipsi diffidam, nec nisi timide ad omnia mea studia ingrediar. Aliud ago nihil, nisi ut, si forte hæc scriptiuncula mea ad Cel. Viri manus veniat, ansam ipsi præbeat, interpretationem suam, quam fecit, novam accuratius evolvendi, rationemque ejus prolixius explicandi. Nullus enim dubito, Cel. Virum, quum auditoribus suis obscuriora

A 3

veteris

veteris testamenti loca interpretatus est, plura ore protulisse, quam scriptura persecutus est.

§. 4.

Sed jam ad rem præsentem! Venit cel. Viro in opinionem, quæ Numer. XXII, 20 - 35. de asina Bileami loquente narratur, hæc per somnium ipsi visa esse. Id quod ut probet, rationes & auctoritates nonnullas inducit, quibus tantum tribuit, ut totam causam per illas confectam esse credat.

§. 5.

Mihi alia sedet sententia, nec a me impetrare potui, ut argumentis celeb. Viri, cujus judicio alias multum defero, subscriberem. Sustinendæ enim novæ interpretationi, quæ iis fulcitur, haud paria mihi videntur. Quid? quod argumenta firmiora ad sunt, quæ vetustam & communem opinionem, quam Vir celeberrimus in numerum fabularum repositam vult, retinendam suadent.

§. 6.

Operæ pretium palam hoc facere duco. Initium capio ab auctoritatibus, quas celeb. Vir in phalange Argumentorum suorum ultimo loco ponit. Parum roboris ad probandam novam opinionem exegeticam in auctoritatibus inesse, quis nescit? imprimis quando ab hominibus mutuata sunt, quibus fidem & auctoritatem in testimonio suspicio quædam derogat. Et hujus notæ sunt illi, quorum exempla a celeb. Viro afferuntur. Cuncti studio rerum novandarum aliquid labis dignitati suæ adsperserunt.

§. 7.

Testatur primum Maimonidem, qui primus statuit, asinam imaginariam, non veram & vivam, Bileamum tam asperere, ut a Mosè enarratur, appellasse, (*) fidemque suam interponere haud veretur, hunc novatorem, si sententiam suam apertius declarasset, multos ejus subscriptores etiam inter christianos nacturum fuisse. Verum enim vero fuerit hic Judæus apella Rabbiorum doctissimus & exegetarum sui ævi subtilissimus; valde tamen dubito, multos e cœtu christianorum sententiæ hujus hominis accessuros fuisse, si vel maxime in ea exponenda & demonstranda

stranda laborasset, quum certum sit, ne quidem gentiles ejus in eam ivisse.

(*) Primus est Maimonides, qui in loco nostro somnium somniavit, sed non primus est, qui scrupulosus in eo versatus vim verbis inferre ausus est. Hunc principatum tenet Gregorius Nyssenus, qui Maimonidem aetate longe præcurrit. Persuasit nempe sibi, asinam Bileami non locutam esse, sed more suo vocem misisse, id est, rudisse, Bileamum vero, utpote augurum, artem calluisse, linguam animalium intelligendi & explicandi, & ea re Mosem ruditum in loquelam convertisse, quod me ex Calmeti Lexico Biblico didicisse memini.

§. 8.

Norunt omnes, quotquot rerum gestarum non omnino ignari sunt, magnas, easque gravissimas lites Maimonidi in Aegypto versanti motas esse a Synagogis Galliae, hasque lites eo processisse, ut Synagoga, quæ tunc temporis Monte Pessulano florebat, Maimonidem in numerum hæreticorum referret. Harum litium causa singulares opiniones erant, quas Maimonides in eo commentario, qui est inscriptus Doctor perplexorum, proposuerat. Hinc mihi verisimile videtur, ista jurgia, de quibus diximus, si non penitus, præcipue tamen ex illa Maimonidis de somnorina Bileami asina sententia, id temporis inaudita, effloruisse. Inquirant in hanc rem, qui adjumenta ejus prompta & parata habent. Ego, cui curta supellex, hoc labore supersedeo. Nec est, quod illa hic ad liquidum perducatur. Cel. HEUMANNUS ipsemet pretium auctoritatis Maimonidis infringit, §. XVI. libelli sui de Rabbiniis universis id judicii ferens, esse nationem illorum ad fingendum paratissimam. Et sane Maimonides hac culpa non immunis est. Quamquam enim, quod eorum testimonium est, qui scripta ejus legerunt, omnium gentis suæ interpretum minime nugatur, quia omnium maxime principiis philosophicis tinctus erat; nihilo tamen secius pueriles næcias interdum tradere dicitur. Ad fingenda certe somnia quam maxime inclinasse, exinde patet, quod & in aliis locis interpretandis e. gr. Gen. XXXII, 24 - 29. & Josuæ V, 13 - 15. somnia aucupatus est, quam somniantem sapientiam sibi haud aridere cel. noster Philologus & Theologus scriptis (*) manifestum fecit.

(*) Vid. ejus Syllog. Dissertat. P. I. p. 151. not. (i)

§. 9.

§. 9.

Interponit deinde testem famosum illum HARDTIUM, qui Helmstadii plus undecim quinquenniis orientales linguas docuit. Hic vestigia Maimonidis secutus libellulo quodam, septimo seculi nostri anno edito, cogere voluit, Bileamo per quietem asinam loquentem visam & auditam esse, quem perrarum esse expertum habeo. Omnem enim in eo nanciscendo operam frustra contrivi. Id inde est, quod non nisi pauca exemplaria, typis exscripta sunt. Exaravit nempe illum, uti nonnullos alios, in gratiam pereruditæ Principis, Sophiæ Dorotheæ, Electricis Hannoveranæ, quæ a conjugē dimissa HARDTIO sæpe per literas varias quæstiones proponebat, eumque ut, quid sibi de iis videretur, aperiret, sollicitabat, quapropter etiam gallice conscriptus est.

§. 10.

Tametsi vero libelluli hujus rarissimi potestas mihi hucusque facta non est, auctorem tamen ejus, quum quondam Helmstadii, artium hauriendarum causa, degerem, nosse mihi contigit. Nihil HARDTIO nostro doctius, nihil argutius, nihil subtilius; sed simul nihil eo singularius. Tot illi præcipua erant præcæteris omnibus ut singularitatem ipsam dixerim, si laetitia ab hac voce non abhorreret. Cadit in hunc virum illud Ciceronis: *nihil tam præpostere, tam incondite, tam monstrose cogitari potest, quod non possimus somniare.* Miror itaque, celeb. HEUMANUM auctoritatem HARDTII adducere, quæ in exegesi locorum, quæ miraculi quid continent, nulla est, quum, quod cel. Vir ipse fatetur §. XIX. omnia saltim pleraque scripturæ sacræ miracula negaverit.

§. 11.

Provocat tum ad JOANNIS JORTINI, Theologi & Philologi Angli, qui observationibus suis in historiam ecclesiasticam apud nos inclaruit, dissertationem de Bileamo, paucis abhinc annis Londini Anglice editam, in qua id, quod Bileamo evenit itidem in somnio factum esse perhibetur. Nec hanc oculis animoque perlustrare potui, quoniam in tabernis nostris librariis nondum venalis prostat. Sed quid interest? Nihil, credo, intelligentia mea in domum suam inde derivasset, si vel copia ejus mihi facta esset.

Recen-

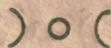
Recensent hanc dissertationem ephemerides literariae, quae Lipsiae exeunt. Quod si igitur Jortinus sententiae suae argumentum aliqujus ponderis addidisset, sine dubio doctissimi earum auctores mentionem ejus fecissent. Silent vero de tali argumento non nisi conjecturam Jortini referentes, nec interpretem sex illarum dissertationum, quarum haec de Bileamo quinta est, magnopere optant.

§. 12.

Subjicit denique fictam quandam auctoritatem a silentio AUGUSTI PFEIFERI, in Dubiis suis vexatis de Bileami asina nihil commentantis, promptam. Ita argumentatur Vir celeberrimus: Historia de Bileami asina tam memorabilis est, ut ab exegeta V. T. silentio praeteriri nequeat. Sed tacet de ea AUGUSTUS PFEIFERUS. Ergo vulgaris de ea opinio ipsi non probata fuit. Haec vero argumentatio, pace summi Viri dixerim, tota jacere mihi videtur, ut alias ob causas, ita inprimis propterea, quia beatus PFEIFERUS ipsemet in praefatione operis sui pronuntiat, *non fuisse sibi animum, expedire omnia, quaecunque in sacro codice aliquam praeseferant difficultatem, vel ab hominibus otiosis in dubium adducta sint, sed praecipue modo & inprimis illa, ad quae omnes transeuntes consistunt quasi veluti ad corpus Amasa. 2. Sam. XX, 12.* Secundum GREGORIUM NYSSENUM nemo, nisi unus Maimonides, locum Moysi, qui in disceptatione jam versatur, aetate PFEIFERI roserat. Quid igitur mirum, intactum ab eo relictum esse?

§. 13.

Nunc rationum, quas, quando sine rationibus non valent auctoritates, ad firmandam interpretationem suam novam in medium profert celeb. noster Criticus, suscipiendum erit examen. Primam inde repetit, quod Bileamus v. 21. cum legatis Balaci profectus esse dicitur, nec tamen illi legati sequentibus versibus Bileamum comitati esse loquentemque asinam audivisse leguntur. Sed non est, quod hanc ob rem circumstantem assumamus, somnium versiculis illis narrari. Duplici modo omnis dubitatio, quae hinc nascitur, commode tolli potest. Legati Bileamum, asina extra viam declinante & plus plusque a tramite aberrante,
B
vel

vel non secuti sunt, adeoque loquelam asinae auribus percipere non potuerunt, vel, quod verosimilius, secuti audiverunt, Moses vero istam auditionem, brevilloquentiam scribendo colens, literis haud mandavit.

§. 14.

Alteram rationem, qua evincere studet, somnium somniasse Bileamum, quum verba ipsi faceret asina, in eo invenisse sibi visus est Vir Celeberrimus, quod in extremo versu 35. demum, post relationem de asina hominis voce locuta, profectio Bileami cum legatis Balaci facta traditur. Atque in hac quidem ratione maximam vim ad confirmandam suam interpretationem novam positam esse sibi persuadet. *Satis ne, enim, inquit, nunc demonstratum est, asinam, per quietem Bileamo visam, locutam esse, non asinam vivam, qua vehi solebat?* Verum, si memineris, verba scripturae sacrae actionem quandam significantia modo de initio actionis, modo de progressu ejusdem accipienda esse, omni nervo eam rationem destitutam senties. Quid enim impedit, quo minus illud, quod v. 21. dicitur, de inchoata, hoc vero, quod in extrema versus 35. parte legitur, de continuata profectioe Bileami cum legatis intelligamus?

§. 15.

Tertiam rationem ex praetermissione particulæ Ecce! elicit. Describam Viri Celeberrimi verba, utpote ita comparata, ut ipsum ipsa jugulent. *Solent, inquit, scriptores sacri, aliquod narraturi miraculum, premisso Ecce! attentiores facere lectores. Hic vero Ecce illud non legitur.* Quod scriptores sacri observare non nisi solent, id non pariter semper observant. Saltem non paucae miraculorum narrationes in codice tam V. quam N. testamenti reperiuntur, in quibus illud Ecce! desideratur. Vide, sis, Gen. 3, 1 - 4. Exod. 4, 2 - 4. c. 7, 10. Num. 21, 9. Judic. 15, 18. 19. 2. Reg. 6, 6. Ergo absentia particulæ Ecce! in historia de asina Bileami interpreti nostro potestatem neutiquam facit, illam in insomnium convertendi. Et quid? Demonstratio nonne converti potest, ita subductis rationibus? Solent scriptores sacri, quo lectores animis adsint, particula Ecce! & tunc uti, ubi in eo sunt, ut somnium aliquod divinum narrent. En exempla hujus consue-

suetudinis! Gen. 28, 12. c. 37, 9. Judic. 7, 13. Dan. 2, 31. Matth. 1, 20. c. 2, 13. 19. Hic vero Ecce illud deficit. Pro somnio itaque, quod de Bileamo ab asina reprehenso relatum legimus, haberi nequit.

§. 16.

Postremam rationem Viro celeberrimo præsentia illa animi, quam Bileamus præ se fert, suppeditat. Loquelam asinæ, cujus auditu fortissimus quisque obstupesceret, ne miratur quidem iniquus hic propheta. Hinc illatum vult magnus noster Criticus, ut Bileamus hanc loquelam per somnium audiisse putandus sit. Perinde, quasi ii, qui in somnis insolentiora audiunt vel vident, nullis animi motibus agitentur. Quo sane nihil a veritate magis remotum cogitari potest. Imaginatio enim quum, corpore, in quo inclusa est, somno sopito, impotentius dominetur, non potest fieri, quin omni visione & auditione insolentiori motus vehementissimi excitentur. Id quod scriptura sacra quoque testatur. Dan. 2, 1. c. 4, 2.

§. 17.

Quid multa? Breve dicam, quomodo res, ut equidem existimo, sese habeat. A veritate abesse mihi videtur, Bileamum voce asinæ humana non percussum & perturbatum esse. Nam, quæ quidam de domestico usu & consuetudine Bileami cum dæmonibus, per animalia bruta sermonem cum ipso conferre solitis, fabulantur, quo non nihil rationis afferant, quamobrem Bileamus loquela asinæ parum animo commotus sit, superstitionem sapiunt; & quæ alii de nimia, sensum intelligentiamque perimente ira, qua Bileamus in asinam excandescebat, eadem mente tradunt, animum produnt, insolentiam rei gestæ non satis contemplatum. Quodsi igitur in suspicionem superstitionis & in reprehensionem inconsiderantiæ incurrere nolimus, fatendum nobis erit, Bileamum os asinæ ἀνθρώπου γλώττον utique perhorruisse. Moses quidem tacitus horrorem hunc præterit: Sed non habemus necesse, in isto silentio hærere atque impediri. Constat enim inter omnes, scriptorem hunc non tenuissima quæque persequi, sed cuncta perquam breviter perstringere, sermonemque ex omni parte præcidere. Quod usque eo peragit, ut ne quidem

B 2

istius

istius formidinis mentionem faciat, qua ipsius animus alia occasione perterrebatur. Exod. 20, 21. coll. Ebr. 12, 21. Explevit vero hanc partem relictam Josephus (*), qui de Bileamo verba faciens: *ἡ ἀγαλλομενὲς δ' αὖτις, inquit, δια τῆν τῆς οὐκ φωνῆν ἀνθρώπινην κ. λ.* Nec sane habemus, quod insigni huic Judaicæ nationis historiographo fidem derogemus. Eodem apud nos pondere est, quo Philo Alexandrinus, quem plurimi non indignum judicant, cui de iis, quæ in libro sapientiæ de nube, de manna & de aliis rebus memoriæ prodidit, assentiantur, quamvis sacris in paginis haud sint obvia.

(*) Antiq. Judaic. libr. IV, c. VI. Sect. III. p. 150.

§. 18.

Ex his, quæ dicta sunt, emergit, cujus momenti & ponderis argumenta sint, quibus nobis suam de Bileami somnio novam sententiam confirmatum & persuasum it celeberrimus HUMANUS. Judicent, qui nullis hominum partibus infecti sunt, animis eam insinuare num valeant, an recusent? Nos lubentius alia omnia, quam hanc sententiam menti nostræ informari patemur. Sed præsto sunt vetustæ opinioni, a qua steterunt & adhuc stant viri probatissimi, argumentorum momenta maxima; a nobis nunc prosequenda.

§. 19.

Nullam principio vestigium, ut ait JOH. FRANCISC. BUDEUS, (*) perquam acuti ingenii vir, in narratione Mosaica Numer. XXII. apparet, quod declaret, in visione accidisse, quæ v. 20 - 35. habentur. Deus hominibus ad somnia condixit. Numer. 12, 6. Joel. 3, 1. Nec tantum per totum Vetus testamentum, sed etiam per aliquam partem Novi promissis stetit. Job. 33, 15. 16. c. 7, 14. 1. Sam. 28, 6. Matth. 27, 19. Act. 2, 17. c. 9, 10. 12. Qui vero somnia, in quibus Deus hominibus occulta quædam aut voce aut simulacris aperuit, literis consignarunt scriptores sacri, id nos ignorare non sinunt. Distinguunt potius commentaria sua verbis quibusdam, quæ sunt insignia, de somniis & visis commemorari. Gen. 20, 3. 6. c. 28, 12. c. 31, 11. 24. c. 37.

c. 37, 5. 9. c. 40, 5. c. 41, 1. 5. 1. Reg. 3, 5. 15. c. 9, 2. Dan. 2, 1. 19. 29. 30. 31. 36. 45. c. 7, 1. 2. 13. Matth. 1, 20. c. 2, 12. 13. 19. 22. Sed quorsum etiam aspectum referam, nullos tamen Numer. XXII. somnii cujusdam indices oculis cerno. Bis quidem Deus ad Bileamum venisse & cum eo egisse dicitur, simpliciter semel v. 9. iterum cum adjunctione temporis, noctu v. 20. Quibus verbis hæc notio & sententia finitur: *Deus, qui per omnem rerum naturam pertinet, ad Bileamum, quæ est vis ejus omnem nostram intelligentiam fugiens, sese applicuit & propius admovit, illius commonescendi gratia.* At neque v. 9. neque v. 20. nota aliqua somnii, uti quidem in locis supra enumeratis, comparet. Nam illud noctu v. 20. rem non conficit, quia Deus *πολυτροπος* Ebr. 1, 1. ideoque non tantum per somnia noctu hominibus locutus est. Non igitur committamus, ut viam novæ Celeb. Viri interpretationis capeffamus, nullo duce digitum ad eam intendente.

(*) Hist. Eccl. Vet. Test. Per. II. sect. I. §. XXVII. p. 518.

§. 20.

Postea e contrârio plura uno indicia adsunt, ex quibus, asina vocem humanam profundente, Bileamum vigilasse patescit. Cubitu surrexisse Propheta dicitur, & quidem sub auroram v. 21. Insomnem videlicet noctem duxerat, eaque propter jam diu lucem expectaverat. Visum, a Deo dormienti objectum, somnum sine dubio discusserat, & venia, eundi cum legatis, quam sibi a Deo datam putabat, summam ipsi avaritiæ explendæ spem injecerat. Non poterat igitur fieri, quin cupidissime punctum horæ præstolaretur, quo lucefceret. Cubili itaque pedem efferebat statim, ut illud puncti appetebat. Atqui idem iisdem verbis fecisse perhibetur v. 13. Dabit nobis Vir Celeberrimus, verba hujus versus: *Bileamus surrexit bene mane*, de surrectione corpore facta interpretanda esse. Incipit enim somnium, quod Bileamum somniantem facit, a versu demum vigesimo. Dato vero hoc, Viro Celeberrimo concedendum etiam erit, verba versus 21. eodem sensu sumenda esse. Quodsi enim Spiritus S. voluisset, ut hic surrectionem cogitarem, quæ in quiete animo fingitur;

B 3

Sine

Sine dubio notulam quandam adjunxisset, qua in istam cogitationem abduceremur. Concedamus ergo, versu 20. visum somniantis narrari, exinde tamen nequaquam cogi poterit, ea, quæ versu 21. sq. traduntur, Bileamo per somnium evenisse. Somnium jam pridem aufugerat, quum surgeret Bileamus.

§. 21.

Aliunde præterea argumenta depromere possum, quæ vestitam opinionem stabiliunt, & quidem primo ex arte hermeneutica. Nonne princeps hujus artis regula est, sensum verborum, qui commode & promte ex dictionibus emergit, & ultro menti sese quasi defert, ad verum quam proxime accedere, ideoque amplectendum & retinendum esse? Jam cunctos ego appello, qui communis intelligentiæ participes sunt, num, quem celeberrimus noster Criticus narrationi Mosaicæ hic loci subjicit, sensus ita affectus sit? nisi me omnia fallunt, cuncti uno ore confitebuntur illum sensum non ex verbis genitum, sed per vim verbis illatum esse.

§. 22.

Et quid tandem, ut aliquo uno argumento, pluribus omissis, (*) a circumspeditione & prudentia theologica desumpto, utar, quid, quæso, est, cur celeberrimus HEUMANNUS, narrationem mosaicam interpretaturus, ad somnium abierit? Num forte studium novandis rebus inclarescendi, vel anticipata mente opinio in causa est? Non sum nescius, plurimos his aliisque, quæ nefas est dicere, permotos fuisse, ut somnium hic cogitationi suæ subjecerint. Verum absit, ut de celeberrimo HEUMANNO tam male existimemus. Ex verbis si spectetur, (quod fieri æquitas jubet) ne tenuissima quidem talium rerum & moliminum suspicio in eo residet. Omnes homines testatus est, (**) se non temere in istam interpretationem incidisse, nec malo consilio animum in eam intendisse. Stomachum viro docto atque pio movet injuria hominum insolentium, qui legentes sacros libros umbras historiarum, quæ primo aspectu ridiculæ videntur, aucupantur, ut habeant, quo eorum dignitati, auctoritati & magnificentiæ illudant. Non ignotum est nobile hoc hominum genus, quod deterrimis nostris temporibus habet certos sui studiosos etiam inter eos, qui sunt

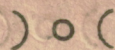
sunt a nostra disciplina & nobiscum facere videri volunt. Hi immoderati, qui virtuti nuntium remiserunt, & non nisi rident & risus captant, si qua in re gesta alia, certe in eo, quod Bileami asinæ accidit, se reperisse, quod consecantur, etiam atque etiam putant. Hem miros risus! quos jaciunt, hem illiberales jocos! quos mittunt, hem acerbis comparationes! quas eructant. Si quid est itineris, ad id faciendum Bileami asinam sternunt; Si quid est fugæ, cum itione Bileami asinæ, qua semita cedebat & extra oleas vagabatur, æquant, conferuntque; Si quid est colloqui, Bileami asinam inferentem sermonem inducunt; Si quid est contumaciæ, baculo, quo Bileamus asinam verberabat, expellunt. Et ita ludunt verbisque feriunt, non solum inter scyphos & pocula genio indulgentes, sed etiam cogitata sua mandantes literis & monumentis: Et, quod pessimum, unum alterumve locum macula imbuentes toti Scripturæ S. ut guttam aspergant, contendunt. Qua consuetudine in dies increbescente, verendum est, ne tandem Scriptura S. religio, pietasque ludibrii locum obtineant. His malis nullane est adhibenda curatio? Celeberrimus igitur HEUMANNUS animum induxit, causam religionis defendere, Scripturam S. vituperatione stultitiæ & ineptiæ liberare & irrisores usque eo agitare & infectari, dum hastas abjecerint.

(*) Inter hæc eminet illud, quod ex enumeratione loquelæ ὑποζυγισ ἀφ' αὐτοῦ, quam Petrus affert, duci potest. Celeberrimus HEUMANNUS ipsemet ab hoc argumento non nihil metuiere videtur, quod ex fine § V. scripti ejus exegetici elucet. Acuerem & stringerem hoc argumentum, si otio abundarem, sed jam me tempus deficit.

(**) Vid. Præf. Comm. in Marcum nec non ejusd. Dedicatio,

§. 23.

Sane hæc voluntas laudanda est quam maxime. Ratio autem, quæ a Viro Celeberrimo inita est, quemadmodum illa fieret, mihi, & sine dubio pluribus, non omni ex parte probatur. Fecit, nisi nefas est, scita vetera in alium sensum derivare, quod de Æsculapio memoria proditum est: Præscripsit per somnium cura-

rationem valetudinis. Metuo vero, ne historiam asinæ Bileami in somnium ducendo cavillatoribus materia subministretur, & alias res gestas in inania visa trahendi. Nonne hi nefarii, qui captant occasiones, vim & notionem Scripturæ S. attenuandi, hac opportunitate utentur? Et quid, quæso, triplici illi periculo, quo infernalis genius innocentiam pietatemque sanctissimi nostri servatoris tentavit, laceffivit & vexavit, fiet? Negabuntne nostri scurræ, veram esse historiam, præcipue quum singulariter doctus HARDTIUS facem illis, nisi me forte fallit, ad hanc temeritatem jam prætulit? Quid habebimus objicere, si semel somnium cogitaverimus, ubi nulla somnii indicia sunt? Videamus igitur, ne charybdim vitaturi in scyllam incidamus, & bonæ causæ subventuri fundamenta ejus subducamus: nec unquam nostra memoria dilabi patiamur, quod Apostolus Paulus Galat. II, 4. 5. exemplo suo sanxit: hostibus veritatis ne latum quidem unguem cedendum esse.

§. 24.

Sed quid tandem faciemus cavillatoribus asinæ, in Bileamum, non stertentem, sed ex somno excitatum, vehementius in-
vectæ? Quam machinam linguæ ipsorum petulantissimæ occlu-
dendæ reperire oportebit? Quæ ratio opus erit, qua illos eo per-
ducamus, ut se a clamoribus, conviciis, sibilis sustineant, verbaque
moderari discant? Inveni sunt superiori memoria non pauci
eruditorum hominum, qui, impingendo istis cavillatoribus exem-
pla animalium, quæ a scriptoribus profanis loquentia introdu-
cuntur, optime id fieri posse putarunt. Collegerunt idcirco om-
nia illa exempla & collecta acervatim (*) in scriptis suis fre-
quentant: & quo scurræ exemplis hisce in folium rutæ conjice-
rentur, traditum est a nonnullis, vere animalia interdum locuta
esse, maligno dæmone ipsis, uti olim serpenti paradisiaco, sermo-
nis usum conferente. Sed rident isti homunciones Virgilii
(**) aliorumque pecudes locutas. Nec unquam credo, inductio-
ne illorum exemplorum expugnabuntur. Unum tamen eorum
est, quo sperem fore, ut remittant & se a cavillando sustineant.
Verbis laudibusque in cælum efferunt, (***) qui Scripturam S.
susque deque habent, fragmenta Manethonis, Sacerdotis Aegyp-
tii

tii, quæ GEORGIUS SYNCELLUS, qui octavo Seculo, nescio, quo in angulo, otium consumsit, collegit. In his vero fragmentis agnus loquens inducitur. (***) Quod si itaque nihilo tamen fecius fide digna ipsis videntur hæc fragmenta, non video sane, quemadmodum ex loquela asinæ Bileaminæ sacra volumina fide indigna haberi queant. Hoc argumentum, quod *ναὶ ἀνδρωπῶν* dicunt, tantum, me iudice, existit, ut iis, qui sacras paginas rident & stomachantur, nominatæ historiæ causa, vim maximam adhibere possit.

(*) Vid. allgemeine Welt-Historie 2ter Theil p. II. not. **) it JO. HENR. URSINI Analect. Sacr. Vol I. p. 338. seqq.

(**) Georg I I. Y. 478. 479.

(***) Docuit me hoc Alciphron ou le petit Philosophe, a Wigando Kahlero, Professore Rintelienfi, veste germana indutus, p. 473.

(****) Vid. August Calmet's biblische Untersuchungen 3. Theil p. 248. not.

§. 25.

Sin autem nec huic argumento cedant, quod propemodum crediderim, quoniam qui semel ad jocos & risus & contemptus sacrorum delapsi sunt, ad eos tanquam ad saxum adhærescunt; ingenio suo fruuntur. Ore attingant, dentibus inscunt, lingua aspergant sacra nostra volumina, illis tamen semper sua constabit auctoritas! si Deum, cujus opinio omnium hominum mentes imbuat, esse non negant (*), miracula in animalibus fieri posse concedant, necesse est. Et miraculum in asina editum sapientiæ divinæ haud repugnare, pluribus argumentis evinci potest. Subjecit nobis ea M. CHRISTOPH. LUDOVICUS OBBARIUS in eo libro, qui inscribitur: Untersuchung der Geschichte Bileam, (**) quem qui legerit, nullo ad legendum eo esse potiore iudicabit.

(*) Creber est hoc argumento, quod hic breviter attigi, BRENTIUS in Commentario suo ad Pentateuchum, quem legisse neminem poenitebit,

(**) in primis p. 51. sq. & 231. sq.

C

§. 26.

§. 26.

Ad auctoritates descendere nolumus. Summæ sunt, quæ nobiscum faciunt, quod ex mentione earum, a Celeberrimo HEUMANNO §. VII. libelli sui facta, cognoscere poteris. Sed quantæ quantæ sint, nihil tamen ex illis efficeretur, nec est, quod sperare nos jubeat, fore, ut earum gratia sententiæ suæ diffidere incipiat Vir Celeberrimus. Satis itaque habemus, ipsa re & ratione exquisivisse veritatem, in quam qui animo & studio incumbunt, nobiscum perspicient, non fabulam a Celeberrimo HEUMANNO per somnium Bileami ex historia sacra ejectam, sed fictam & commentitiam fabulam per idem in historiam sacram intrusam esse.

Hæc sunt, *Vir magnifice, summe Reverende, Amplissime atque Doctissime*, quibus ad gratulationem Tibi faciendam proludere libuit. Abesse non potest, quin inveniantur, qui hanc interpretandi exercitationem exagitent atque contemnant, quippe quæ nonnisi pervulgata decantat, & nulla in parte, arte aliqua aspersa est. Sed hos non curo: Dummodo Tu, pro Tua in me indulgentia, non plane improbes. Sed hoc est, de quo animi haud pendeo, quia Te habeo æquissimum studiorum hujus generis æstimatorem & judicem. Nihil igitur reliquum est, quam ut illud: *quod bonum faustumque sit!* quod antiqui omnibus rebus agendis præfabantur, pone meum scriptum, (attamen ante ingressum novi Tui sacerdotii,) dicam. Sit
felix

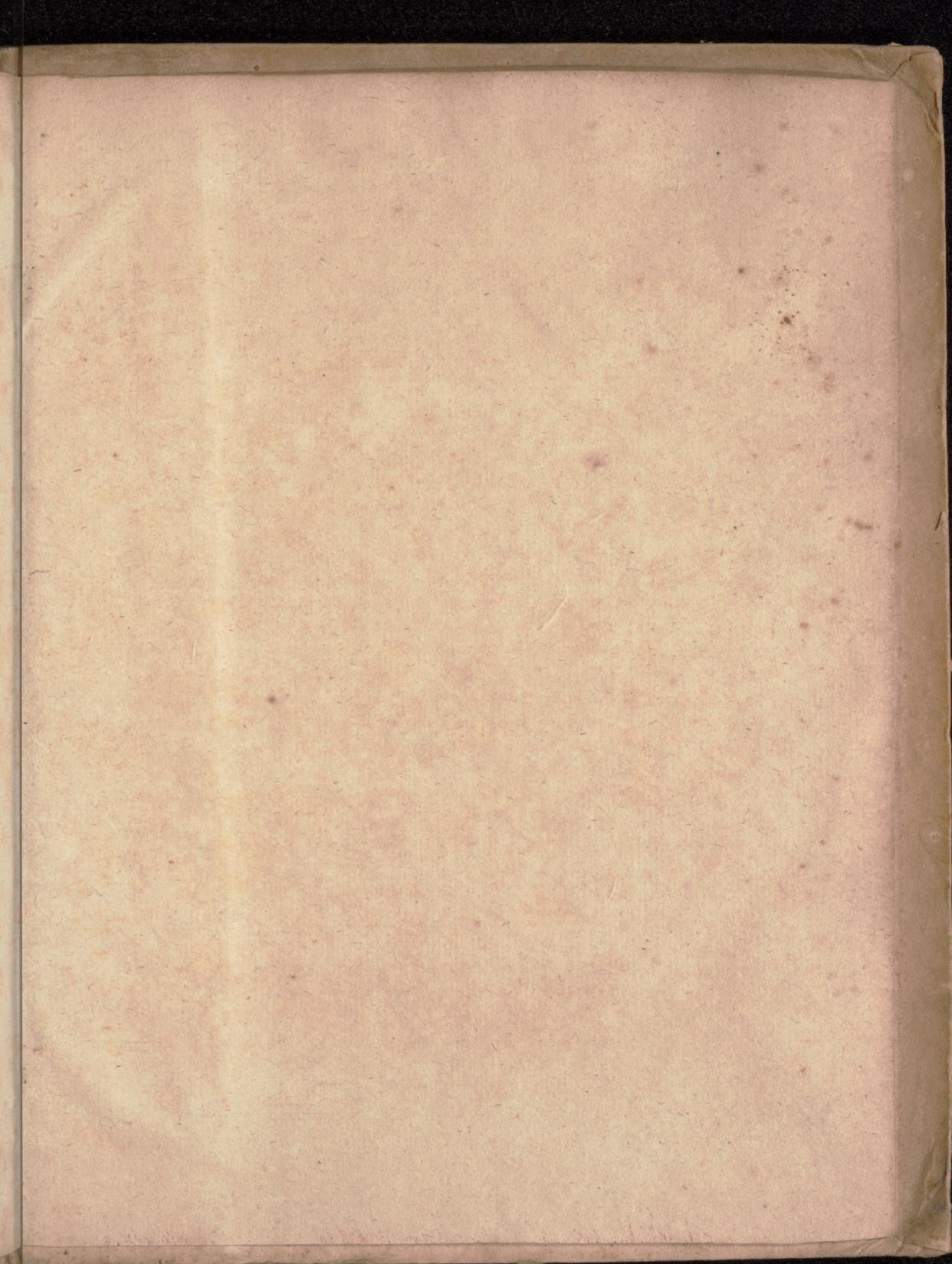
felix fortunatumque, quod perendie auspicaberis,
munus! munus, inquam, quo cineri Parentis
Tui atque ossibus tantam gloriam addis. Deus ter
optimus maximus cunctorum civium Arnstadien-
sium Tibi benevolentiam ad audiendum conci-
liet, quando pro rostris sacris dices, oraculaque di-
vina, quæ non sunt somnia, sed veritates, quibus
mens alitur atque beatur, interpretaberis, ut vis vi-
talis, quæ illis oraculis confusa est, auditores Tuos
ad pietatem excitet atque inflammet! Roboret &
firmet vires tam animi quam corporis Tui, easque
fartas rectas conservet, quo officiis Tibi impositis,
honestissimis illis quidem, sed & satis difficilibus
& gravibus sustinendis & explendis suppedites!
Secundet & prosperet omnia Tua consilia, quibus
reipublicæ sacrae subvenies, ut, Te moderante re-
ligionem, virtus, quæ ubique jacet & propemo-
dum jugulata videtur, reviviscat & pristinam glo-
riam recuperet! Det Tibi, quum ætas Tua, non
adeo provecta, magnam copiam fructuum in ci-
vitatem sacram jam effuderit, longe majorem ve-
ro in posterum promittat, lucis usuram diuturnis-
simam, ut singulos Tuos antecessores, quorum
πενταδεκάδα complēs, longinquitate vitæ superes,
& civitati sacrae largissimam operam navare possis!
Induat Tibi animum magnorum virorum, qui
Te

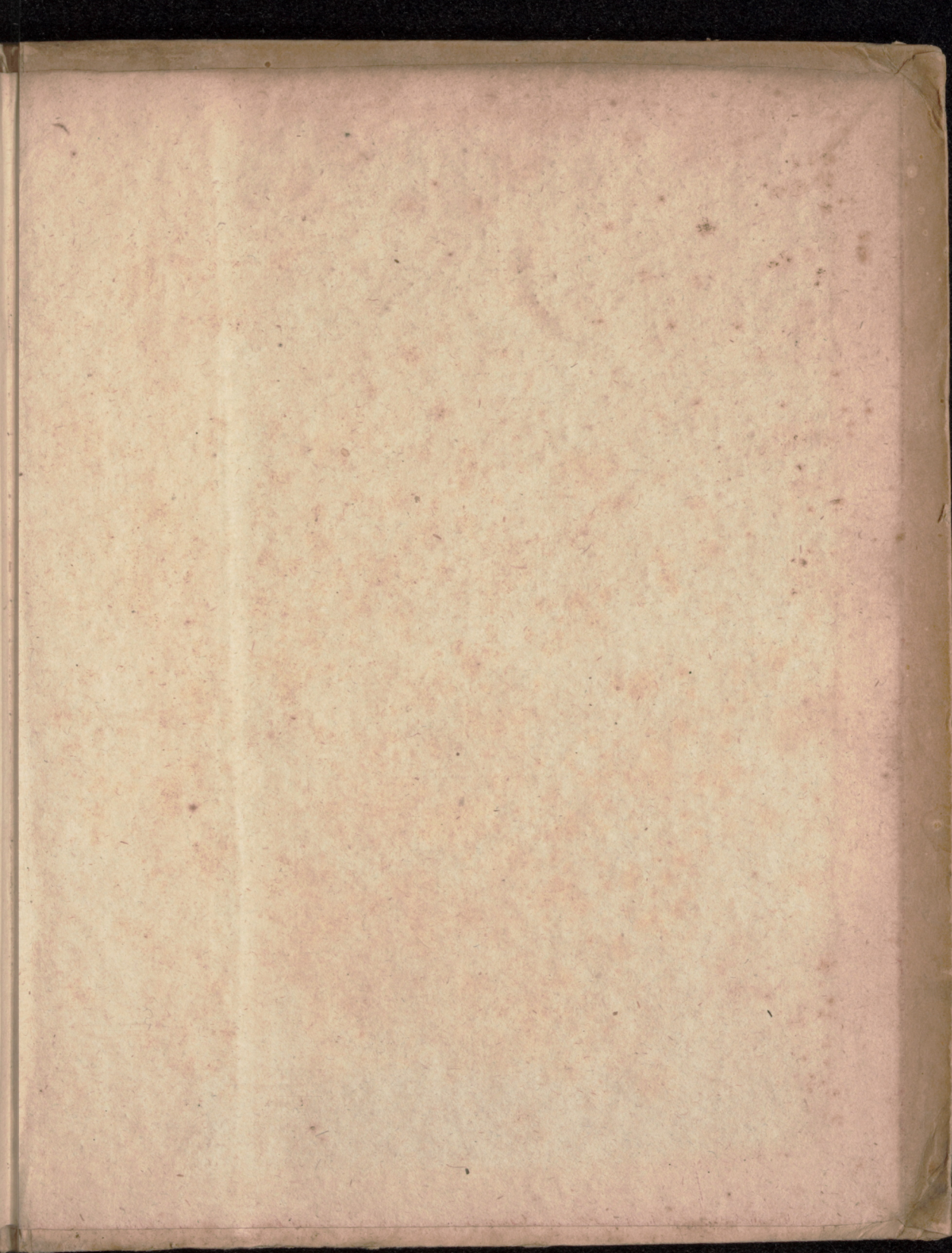
Te munere antegressi sunt, præcipue ultimi eorum,
optimi atque probatissimi ERNESTI, ut in Te
revixisse, aut alterum se reliquisse videatur! Faxit
denique, ut, quando Tibi olim vacationem mi-
litiæ, publici muneris, laboris & rerum omnium
dederit, deposita in concione animorum custodia,
lætus ad cœtum cœlestem migres, cui *ὁ ἀρχιπρω-
μυ* proxime & continenter præsidet! Scri-
bebam Ellebii, die 19. Januar.

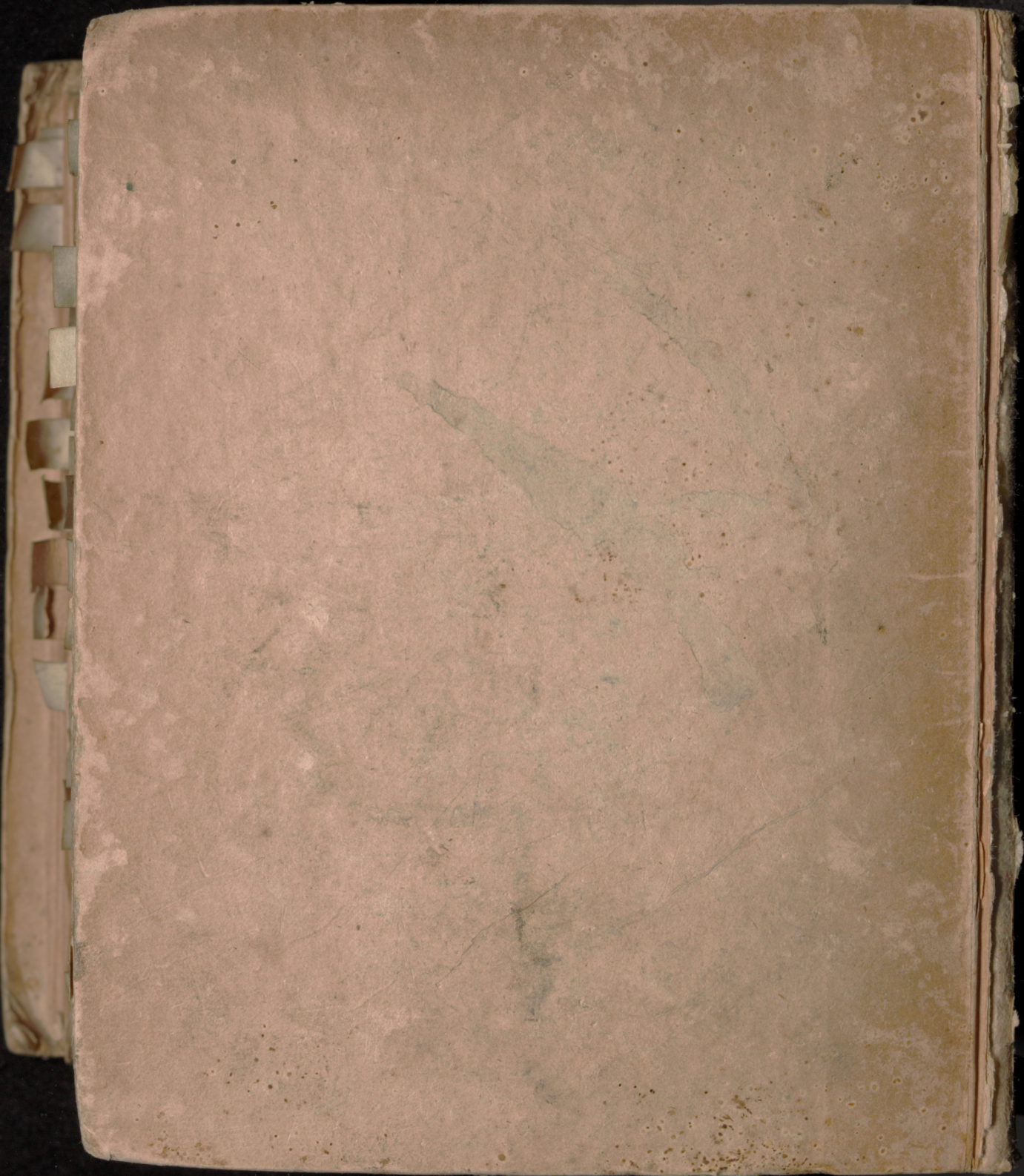
1759.

solche verbotene handel, seint straffwürdig, und dem
terworfen, dahin sie die Rüge-Männer bringen sollen:
Verbrechen und fast unzählig andere mehr, so wieder Gote
und die moralischen Geseze streiten, so lange solche nicht
her ärgernuß, und thathandlung aufgebrochen, noch für
nal Richter gebracht, seind bißhero nicht beachtet, noch
für sünde gehalten, daher die Bosheit mehr und mehr
en, so dennoch durch die hülffe Gottes verhütet werden
dieses Sitten- und moral Gericht, durch Bestellung der
erumb wird stabiliret werden.

en aber die Rüge-Richter hiebey aller bescheidenheit sich
en, und unterscheid zumachen, unter schlechten Verbre
is menschlicher Schwachheit geschiehet, und durch ohnachte
gangen werden, oder da zugleich Bosheit mit untermene
r auch aus lauterm Vorsatz, und malitz geschehen, den
schaden, schimpff und Ungelegenheit zubringen, wiederumb
rbrechen in conatu nur bestanden, oder zur that und wür
erschlagen, item ob die verbrechere und beleidiger zur Ver
neiget, ihre fehler selbst bekennen, und verbitten, oder ob
slich wieder glaubhafte anzeige verneinen, ihre böse tha
ehen gleich in Worten oder Wercken, zuvertheidigen, und
n sich unternehmen, ob sie Besserung an ihnen zuspüren oder
e mehrmahls schon, in einem und andern Laster betroffen,
eret, und keine emendation geachtet, bey diesen und an
nmenden umbstenden die Mensur der Bestrafung zuneh
arnach solche zulindern oder zuschärffen seyn wird;
auch die Verbrechen so beschaffen, daß dieselben zur gefenck
, und darauff erfolgende Bestrafung solten gedeien, ist dem
Gericht, oder Fiscali davon bericht abzustatten, und die
g zugewarten.

der Bestrafung seind auch die Gradus admonitionis, &
Correctionis, nicht aus der acht zulassen, und solche für
zuversuchen, weil dieses moral Gerichte, nicht, wie bey
inali judicio gebreuchlich, mit Ketten und Bänden, noch
schwerd geführt wird, müste aber in Contumaces einige
ensura ergehen, so bannum Ecclesiasticum nach sich zöge,
ist

